

Chu Văn An (1292 - 1370) còn đ c g i là Chu An, Chu Văn Trinh, t là Linh Tri t, hi u là Ti u n, ng i thôn Văn, xã Quang Li t, huy n Thanh Đàm (nay là Thanh Trì), Hà N i. Nh ng ghi chép v nghi p h c c a ông thu thi u th i hi n không th ng nh t. Có sách ghi ông thi đ Thái h c sinh (Ti n s), i có ý ki n khác cho r ng ông không đ đ t gì. Đ i Vua Tr n Minh Tông, Chu Văn An đ c m i ra gi ch c T nghi p Tr ng Qu c T Giám. Đ n đ i Tr n D Tông, ông t ch c v n n t i Làng Ki t Đ c, Huy n Chí Linh (H i D ng), làm nhà i gi a hai ng n núi K Lân – Ph ng Hoàng và m tr ng d y h c. Ít năm sau khi lên ngôi, Vua Tr n D Tông có ch tri u Chu Văn An h i tri u nh ng ông t ch i nên Vua t ý gi n đ . Thân m u Vua là Hoàng Thái h u B o T khuy n: “Ng i y là b c cao hi n, Thiên t không có quy n b t ng i ta làm tôi đ c”. Khi Tr n Ngh Tông lên ngôi, có m i nh ng ông ch v Kinh chúc m ng, r i tr i núi cũ, không nh n ch c t c. Sau khi Chu Văn An m t, ông đ c tri u đ nh truy t ng t c Văn Trinh Công (tên g i Chu Văn Trinh là do s ân t ng này). Ông đ c ban tên th y là Khanh Ti t và th i Văn Mi u. Nét n i b t h n c c con ng i Chu Văn An đó là m t ng i th y m u m c trong l ch s đ t n c ta. T tr c đ i Tr n, có bi t bao nhiêu ng i th y v i nh ng

c ng hi n l n lao, và các tri u đ i v sau l i càng nhi u nh ng b c tôn s đ o cao đ c tr ng, th nh ng không ai có th so sánh đ c v i Chu Văn An. Ngã i th y này có nhi u đ i u đáng quý:

Ông đã đ y các l a h c trò t b c cao nh t cho đ n l p h c trò bình th ng nông thôn. Ông là th y (T phó) Tr ng Qu c T Giám đ y con em các vua quan. Ông đã m m t tr ng t nh t i huy n Thanh Đàm, l y tên là tr ng Hu nh Cung (làng Cung Hu nh, c nh làng V n, huy n trên, n i Chu Văn An làm nhà đ c sách). Tuy tr ng nh nh ng đã thu n p hàng ngàn môn sinh đ n ch t c a. Chính t tr ng Hu nh Cung này mà Chu Văn An n c ti ng, đ c Vua m i v Qu c T Giám.

N i dung đ y h c c a ông ngày nay không còn đ c bi t đ n m t cách đ y đ , nh ng ch c ch n ông đã n l c gi ng gi i h c thuy t kinh đ i n c a Nho gia, t o đ i u ki n cho lý thuy t Kh ng – M nh đ n đ n chi m th đ c tôn. Ta bi t r ng, đ i th i Lý cũng nh th i Tr n, đ o Ph t là Qu c giáo. Nhi u v vua đi sâu vào Ph t h c và có nh ng lý thuy t riêng cho Ph t giáo Vi t Nam, dân chúng cũng r t m Ph t. Đ làm cho Nho h c có m t v trí l n trong giáo đ c th i b y gi không ph i là đ i u đ n gi n, nh ng Chu Văn An đã làm đ c đ i u này, khi n cho m i t ng l p Vua quan sùng Nho v sau đ u bi t n ông. Ta không th y ông tr c ti p bài bác Ph t giáo, nh ng các h c trò đ c ông đ y đ , khi ra làm quan l i phê phán đ o Ph t. B i vì bài Ph t đ tôn Nho là theo đúng ph ng h ng, ý chí ngã i th y c a h .

V ph ng pháp đ y h c, Chu Văn An có m t phong cách đ c bi t h p đ n, khi n cho m i ngã i đ i u ph i kính n , tôn ph c. Tài li u x a còn ghi l i, ông r t nghiêm ng và g ng m u. Nh ng h c trò cũ đã làm quan to nh Ph m S M nh, Lê Quát lúc v thăm ông v n ph i khép nép gi g n, và sau khi có đ i u gì ch a đúng phép, ông v n nghiêm kh c đ y b o. S nghiêm mình này càng khi n ông đ c h c trò kính m n h n.

Có giai tho i k r ng, ông có ngã i h c trò v n là Th y th n, đã bi n hình đ xin đ c vào tr ng h c. Câu chuy n khó tin, nh ng l i kh ng đ nh: Cái đ c và cái tài c a Chu Văn An khi n qu th n cũng ph i tìm đ n đ xin th giáo. H n ai h t, ch riêng Chu Văn An m i có đ c câu chuy n v đ o đ c siêu tr n này. Ph i nh th m i hi u đ c vì sao mà chung quanh th y giáo Chu Văn An ngã i đ i đã thêu đ t nhi u truy n hoang đ ng k đ .

Còn m t s tài li u cho bi t thêm r ng, Chu Văn An cũng là m t nhà nghiên c u Đông y, đã biên so n cu n “Y h c y u gi i t p chu di biên”, sách “Thanh Trì Quang Li t Chu th di th” cũng nói nh v y. V n đ n này còn ph i đ c th m đ nh thêm.

Sinh th i, Chu Văn An luôn luôn đ c dân chúng ca ng i v ph m ch t thanh cao tuy t v i c a ông. Ông đ c tôn là V n th s bi u, nghĩa là ng i th y chu n m c c a Vi t Nam muôn i. Sau khi ông qua đ i, tri u đình đã đ a ông vào th Văn Mi u, xem ông ngang hàng v i nh ng b c Thánh hi n ngày x a. Tr n Nguyễn Đán đánh giá v nh ng đóng góp c a ông: Nh có ông mà “b h c xoay làn sóng, phong t c tr i thu n h u”. Nhà s h c Ngô S Liên đ i Lê Thánh Tông đã ph i khen: “... Nh ng nhà Nho n c Vi t ta đ c dùng i đ i không ph i không nhi u, có k ch nghĩ đ n công danh, k thì chuyên lo v phú quý, k i a dua v i đ i, có k ch bi t ăn i c gi thân. Ng i ch u đ tâm đ n đ i đ c, suy nghĩ đ n vi c giúp Vua nêu đ c t t cho dân đ c nh n, Chu Văn An i đ i Tr n có l g n đ c nh th ...”. Ng i dân vùng quê Thanh Đàm th ông làm Thành hoàng và g i là đ c Thánh Chu. Vi t Nam có nh ng thánh võ nh Thánh Dóng, Thánh Tr n, thì cũng ph i có c Thánh văn. Thánh văn là nhà giáo, là th y Chu Văn An. Nh ng di tích trong n c có liên quan đ n ông đ u g n v i uy danh ng i th y giáo: Đ n Thanh Li t, Đ n Hu nh Cung, Đ n Văn Đ i n, Đ n Ph ng S n, M Thu ng Lu ng, Đ m M c, Linh Đàm, v.v... V trí c a ông trong l ch s giáo d c Vi t Nam hoàn toàn đ c kh ng đ nh./.

PGS Vũ Ng c Khánh

